

Buzetski zbornik, sv. 39, Katedra Čakavskog sabora Buzet – »Josip Turčinović« (2012.), 284 str.

Godine 2012. objavljena je trideset deveta knjiga *Buzetskoga zbornika*, godišnjaka koji kontinuirano izlazi od 1976., a koji predstavlja svojevrsnu kroniku zanimljivoga i osebnog kraja sjeverne Istre.

Zbornik se sastoji od sedam dijelova, a započinje uobičajenim predgovorom gradonačelnika mr. sc. Valtera Flega, autora priloga »Subotina« (str. 5 – 8), pročitana na svečanoj sjednici Gradskoga vijeća, održanoj 9. rujna 2011., povodom obilježavanja gradskoga praznika.

Članci objavljeni u ovom časopisu tematski su raznoliki. Prvi je rad prof. dr. sc. Vesne Girardi Jurkić, naslovljen »Rimska žarna nekropola na Pintoriji kod Buzeta« (11 – 27), a nastao je na temelju istraživanja provedenoga 1978. i 1979. godine. Autorica je ustvrdila da su se u grobnim jamama zajedno sa spaljenim ostacima pokojnika pokapali i stakleni predmeti. Izravno polaganje u zemlju ukazuje na tradicijski običaj ukopa, karakterističan za sjevernu, središnju i južnu Istru. Posebnost je pronađenoga arheološkog materijala u činjenici da se u Istru uvezao iz Cipra, ali i iz Švicarske i Trier, a istraživanje je pokazalo kako je upravo Pintorija jedna od dosad najbogatijih otkrivenih nekropola s nalazom staklenih predmeta na području sjeverne Istre.

Slijedi članak prof. dr. sc. Slavena Bertoše pod naslovom »Račice – povijesni fragmenti od srednjega vijeka do XIX. stoljeća« (29 – 53). Autor je iznio niz zanimljivosti o području koje je bilo naseljeno već u antici, što potvrđuju različiti arheološki nalazi. Naselje se prvi put spominje u diplomi iz 1302., kada je grof Henrik Gorički spomenuti feud dao u miraz svojoj izvanbračnoj kćeri Elizabeti. U srednjovjekovnome su razdoblju Račice bile samostalna gospoštija, a 1494. austrijski je nadvojvoda Maksimilijan taj feudalni posjed ustupio njemačkoj plemićkoj obitelji Walderstein, koja je njime upravljala sve do XIX. stoljeća. Tijekom Uskočkoga rata Račice su imale izuzetno strateško značenje i za Mlečane i za Austrijance. Obje su strane imale povjerljive dojavljivače, a među mletačkim se uhodama ističe Domizian Zara iz Račica, nećak pičanskoga biskupa Antonija Zare i upravitelj tamošnjega kaštela, koji je rašporske kapetane izvješćivao o kretanjima nadvojvodine vojske.

Prof. dr. sc. Alojz Jembrih svojim se radom naslova »Konzulovo putovanje iz Uracha u Istru, Turopolje i natrag (1562./63.)« (55 – 70) još jednom pokazao vrsnim poznavateljem Reformacije kao kulturnoga fenomena u hrvatskoj i europskoj povijesti, a osobito lika i djela znamenitoga buzetskoga popa glagoljaša, Stipana Konzula. Godine 1549. Konzul je, prihativši protestantsko učenje, bio primoran napustiti svoju katoličku župu u Starome Pazinu. Nakon početnoga djelovanja u Kranjskoj, na kraju prelazi u Njemačku; pridružuje se Primožu Trubaru u prevoditeljskome i nakladničkom radu, a od 1561. do 1565. djeluje u uraškoj protestantskoj tiskari, u čijemu su radu aktivno sudjelovali i suradnici iz Istre i Primorja (Juraj Cvečić, Matija Živčić, Franjo Hlaj, Ivan Fabijanić, Vinko Vernković, Matija Pomazanić, Juraj Juričić). Konzulovo putovanje u hrvatske zemlje 1562./63. poduzeto je

radi provjere ispravnosti hrvatskoga prijevoda *Novoga testamenta*. Hrvatski uglednici, među kojima se ističe Nikola Frankopan Tržački, kao i protestantski svećenik iz Metlike, Grgur Vlahović, napisali su 1563. pozitivna mišljenja o prijevodu, koja potvrđuju uspješnost uraško-hrvatskoga prevoditeljskog pothvata.

Članak mr. sc. Jakova Jelinčića bavi se kaznenim odredbama Buzetskoga statuta iz 1435. (71 – 76). Kazne su, naime, bile prilično drastične; svodile su se na odsijecanje desne ruke, žigosanje i bičevanje, a u pojedinim je slučajevima bio predviđen i trajni izgon s područja buzetske općine.

Dr. sc. Ivan Milotić proučio je kulturno-povijesne, ambijentalne i vlasničkopravne osobitosti crkve sv. Ane na Goričici (77 – 82), koja predstavlja jedinstven primjer barokne arhitekture u Istri. Prvotno je sagrađena kao crkva sv. Tome, pod čijim se imenom spominje u Valierovoj vizitaciji buzetske župe iz 1580. godine. Zasluge za podizanje crkve kao privatne kapele pripisuju se obitelji Gravisi u XV. st., a s obzirom na aspekte njezina postanka, crkva je zaštićena kao spomenik kulture.

Matija Nežić obradio je temu »Minjera 1797. godine« (83 – 106). Koncesiju za otvaranje rudnika i izgradnju tvornice alauna i vitriola 1780. dobiva mletački poručnik Pietro Turrini. Nastavak je započetoga rada omogućen zahvaljujući financijskoj potpori suosnivača Girolama Mannija, kao i ostale dvojice suradnika – Cesarea Pellegrinija i Giacomina de Collera. Budući da je za proizvodnju novoosnovane tvornice od neophodne važnosti bilo kruto gorivo, njezini su voditelji s mletačkom vladom ubrzo sklopili ugovor o dobivanju određene količine drva iz Motovunske šume. No, nakon pada Mletačke Republike tvornica se suočava s raznim problemima, a s time je u vezi zanimljiv sudski postupak protiv kapetana šume, Angela Garbizze.

Nataša Nefat dala je pregled konzervatorsko-restauratorskih radova na kaštelu Petrapilosa, izvršenih u razdoblju od 2000. do 2011. (107 – 121), dok je mr. sc. Josip Višnjić prikazao rezultate arheoloških istraživanja provedenih na prostoru spomenute utvrde tijekom 2010. i 2011. (123 – 158). Kaštel je smješten na važnome strateškom položaju, s kojega se stoljećima nadziralo svako kretanje dolinom rijeke Mirne. U spisima se prvi put spominje 965. pod imenom *Ruin*. Početkom XIII. st. vlasnikom kaštela postaje Vulginius de Petrapilosa, a smrću posljednjega predstavnika te znamenite plemićke obitelji upravu nad kaštelom preuzimaju akvilejski patrijarsi. Nakon mletačkoga osvajanja utvrda je dodijeljena članovima obitelji Gravisi, koji su njome upravljali sve do 1869. godine.

Dr. sc. Zdenko Balog razmotrio je širenje srednjoeuropskih gotičkih koncepata, s osobitim naglaskom na parlerijanske tipove svodova na Istarskome poluotoku (159 – 184). Njihova se pojava u Istri povezuje s intenzivnim miješanjem stilova i utjecaja. Kao najimpresivnije primjere gotičke arhitekture autor navodi biskupsku kapelu u Gračišću, crkvu sv. Jurja u Oprtlju te crkvu sv. Nikole u Pazinu, koja je ujedno i prvi poznat primjer zvjezdastoga svoda na istarskome prostoru.

»Novi nalazi graničnih ploča iz 18. st. s Ćićarije« (185 – 189) naslov je članka dr. sc. Tatjane Bradara i Nenada Kuzmanovića. Nastao je kao plod njihove suradnje s prof. dr. sc. Slavenom Bertošom na projektu Arheološkoga muzeja Istre »Kunfini i zlamenja – oznake

granica i međa u Istri od srednjeg vijeka do našeg doba«. Četvrtaste ploče, koje datiraju iz 1755., pronađene su na vrhovima Osapna, Sapan, Kamena glavica, Klinovica i Velika glavica. Dimenzija su oko 50 x 50 cm, s prikazom lava ili grbom, a označavale su granicu između Mletačke Republike i Austrije.

Mr. sc. Josip Žmak na temelju vlastita svjedočanstva piše o razoružavanju prvoga istarskog karabinjerskog garnizona u Lanišću 8. rujna 1943. (191 – 193). Navodi kako je uloga pregovarača s Talijanima pripala Antonu Rašporu, stoga je primopredaja stanice i oružja obavljena dogovorno.

Ana Pernić pružila je koncizan pregled povijesti knjižne produkcije na Buzeštini (195 – 213). Najznačajnija knjiga u svezi s glagoljaškom knjižnom produkcijom jest *Misal po zakonu rimskoga dvora* (tiskan 22. veljače 1483.). Procvat izdavaštva na Buzeštini traje u razdoblju XX. i XXI. st., kada je objavljeno 145 knjiga, a među istaknutim nakladničkim kućama valja spomenuti Reprezent, Pučko otvoreno učilište, Katedru Čakavskoga sabora Buzet te ročku Katedru.

Drugi dio Zbornika čini prilog pod naslovom »Sjevernoistarska penjališta među najboljima u Europi« (217 – 221), autorice Gordane Čalić Šverko, u kojemu se osvrnula na Komponj i Sopot.

U trećemu poglavlju naslova »Obljetnice« (225 – 240) Ana Pernić piše o tridesetogodišnjemu kontinuiranom radu buzetskoga pjevačkog zbora Glazbenoga društva »Sokol«, dok je Dinka Belević predstavila petogodišnji način rada Doma za starije i nemoćne osobe u Buzetu.

Četvrti dio Zbornika (243 – 255) čine prikazi knjiga prof. Frane Para, mr. sc. Eda Merlića i prof. dr. sc. Slavena Bertoše.

Literarne priloge (259 – 265) pripremili su Ada Klarić, Marija Ribarić, Miroslav Sinčić i Mirna Bratulić, a šesti je dio zbornika (269 – 274) posvećen biografijama Mladena Kaštele (iz pera Josipa Šipuš), čije se likovno stvaralaštvo još uvijek pamti na području Buzeštine, te Etorea Poropata, istarskoga antifašističkog borca.

U posljednjemu poglavlju pod nazivom »Sport« (277 – 284) Dragan Kranjčić i Ana Pisak donose prilog o aktivnostima Biciklističkoga kluba »Buzet«.

Naposljetku valja primijetiti kako je novi broj *Buzetskoga zbornika* još jedan u nizu kvalitetno koncipiranih i objavljenih godišnjaka, a nastao je kao plod želje da se stručnoj i široj javnosti interdisciplinarnim pristupom predstavi bogata riznica povijesne i kulturne baštine Buzeta i njegove okolice. Prilozima brojnih autora i širokim rasponom tema – od arheologije, povijesti i umjetnosti pa sve do kulture i sporta – ovaj svezak nudi obilje dragocjenih informacija, koje ga čine nepresušnim izvorom zavičajnoga znanja, stoga će zasigurno poticajno poslužiti kao primjer svakome tko se ozbiljnije namjerava baviti bilo kojim aspektom sjevernoistarske prošlosti.

Samanta Paronić